

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ПРИ ИСКОВЕТЕ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ ЗА ВРЕДИ,
ПРИЧИНЕНИ ОТ НАРУШЕНИЕ НА ПРАВИЛАТА НА КОНКУРЕНЦИЯТА*Елеонора Матеина*

GENERAL OVERVIEW OF PRIVATE DAMAGES CLAIMS

Eleonora Mateina

Abstract: *This article aims to provide a general overview of the regime of claims for private damages caused by breaches of competition law. The possibility for private damages claims existed even prior the adoption of the Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union. Nevertheless, these claims were not popular among the business, even when the Commission for Protection of competition established breaches and imposed sanctions for breach of competition. With the transposition of the directive in the Bulgarian Competition Protection Act, an increased interest towards private damages claims is expected.*

Key words: *indemnification, private damages, breach, competition law, claims.*

I. Въведение

За обезщетенията за вреди, причинени в резултат на нарушения на правото на конкуренцията, се заговори по-активна в последните четири-пет години¹ по повод на ДИРЕКТИВА 2014/104/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 26 ноември 2014 г. относно някои правила за уреждане на иски за обезщетение за вреди по националното право за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Европейския съюз в областта на конкуренцията² (Директивата). Директивата по-скоро е едно логично продължение на общия принцип на правните системи на държавите членки – да не се вреди другиму. И преди Директивата както в България, така е в останалите държави членки са били водени иски за обезщетение за вреди³, причинени от предприятия – нарушители на правото на конкуренцията. В Европа такива иски има още 80-те години на миналия

век, докато в България с оглед плановата икономика до 1989 г. и годините на прехода подобни иски са водени през последните 10–11 г⁴.

С Директивата държавите членки бяха задължени да синхронизират законодателството си в областта на търсенето на обезщетения за вреди, причинени от нарушения на правото на конкуренцията. Директивата поставя определени стандарти (срокове, стандарт за доказване, допустими доказателства и други), целящи гарантиране на равен и ефективен достъп до правосъдие за всички пострадали от нарушения на правото на конкуренцията.

България като държава членка също имаше задължение да транспонира Директивата до 27 декември 2016 г. Това беше направено със забавяне от няколко дни и в Държавен вестник, брой 2 от 2018 г. Законът за защита на конкуренцията (ЗЗК) беше изменен, така че да отговаря на изискванията на Директивата.

¹ Относно предстоящото приемане на Директивата виж: **Кьосева, Р.** Правила за предявяване на иски за обезщетение на вреди от нарушение на правото на конкуренцията на страните членки на ЕС, // *Търговско и облигационно право*, 2014, № 05, с. 69.

² Текстът на български е достъпен на следната връзка: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0104&from=BG>

³ **Темников, О.** Кой съд е компетентен да разгледа иск за вреди, причинени от нарушение на правилата на конкуренцията? // *Европейски правен преглед*, том XIII, 2015 г.

⁴ Статии по темата са писани още през 2006 г., виж: **Цветанов, И.** Отговорност за вреди при злоупотреба с монополно и господстващо положение // *Пазар и право*, 2006 г., кн. 03, с. 71.

Следва да се държи сметка, че и преди промените на ЗЗК в закона съществуваше чл. 104, който даваше право да се водят искиове за обезщетения за вреди, причинени от нарушения на същия този закон⁵. Пред българските съдилища такива искиове са водени и преди въвеждане на промените, но не бих определила воденето на такива искиове като масово, а по-скоро като рядко.

Дори и без правилата на Директивата, воденето на искиове за обезщетение беше възможно, тъй като по своята правна същност това са деликтни искиове. Особеността идва от особения характер на деликта, която се отразява не на самото право за водене на иск, а по-скоро върху доказването, в частност за размера на вредите, допустимите доказателства, задължение на ответника или трето лице да разкрие информация. Причините за тези особености са свързани с това, че става дума за информация, представляваща търговска тайна, като целта на Директивата в тази ѝ част е да намери баланса между двата частни интереса – правото на обезщетение и запазване на търговските тайни на нарушителите, тъй като не е цел на никое конкурентно законодателство да премахва играчи от пазарите.

II. Разлика между публично и частно изпълнение

Воденето на искиове за вреди е известно още като частно изпълнение (private enforcement) и то допълва публичното изпълнение (public enforcement)⁶. Публичното изпълнение се изразява в търсенето на административнонаказателна отговорност от нарушителите, като компетентни органи за това са Комисията за защита на конкуренцията и Върховният административен съд. Целта на налагането на високи санкции е защита на конкуренцията, тъй като тя е призната както от Европейския съюз, така и от България за абсолютно задължително условие за нормалното и здравословно функциониране на икономиката.

Частното изпълнение в България и ЕС (чл. 105, ал. 2, чл. 106 от ЗЗК и чл. 3 от Директивата) се ограничава до размера на реално претърпяната (и доказана) вреда (претърпяна загуба и пропуснатата полза). В световен мащаб има юрисдикции,

където частното изпълнение няма само обезщетителна функция, а и санкционна, затова е допустимо присъждане на обезщетение, което неколккратно надвишава реално претърпяната вреда. Пример за такъв подход са САЩ, където превенцията на частното изпълнение е много по-ефективна от тази на публичното.

В континентална Европа частното изпълнение е в процес на развитие през последните 30 години и се очаква в резултат на Директивата неговото приложение да се разшири. Скоро след приемане на Директивата Европейската комисия установи наличие на картел между производителите на тежкотоварни камиони⁷. Наред с многомилионните глоби, наложени на участниците в картела в целия ЕС започнаха да се водят искиови производства от транспортни дружества, пострадали от фиксирането на цени и търговски условия от страна на предприятията нарушители.

Този пример показва, че частното изпълнение постепенно ще разшири своето приложение и приемането на Директивата вероятно ще има търсения резултат – обезщетяване на пострадалите, но и превенция, която по своята същност е форма на защита на ефективната конкуренция в Съюза.

III. Особенности на исковите за вреди, причинени от нарушения на ЗЗК

Исковите за вреди от нарушение на правото на конкуренцията са деликтни по своята правна природа, като в тази част на настоящата статия ще бъдат разгледани само и единствено особеностите при водене на тези искиове и то в светлината на промените от началото на 2018 г., въвеждащи Директивата в българския ЗЗК.

1. Правно основание и ред за водене на производството

Съгласно чл. 105, ал. 4 от ЗЗК: *Влязлото в сила решение на Върховния административен съд, което потвърждава решение на комисията за установяване на извършено нарушение по закона, има обвързваща сила за гражданския съд относно факта на нарушението и нарушителя. Обвързваща сила за гражданския съд относно факта на нарушението и нарушителя има и решение на коми-*

⁵ Карлова, Р. П., Николов, В., Антонова, Л., Йорданова, Д., Йорданова, К., Пангелов. Новата правна уредба за защита на конкуренцията, София: ИК „Труд и право“, 2009, с. 483.

⁶ Подробно за връзката между частното и публичното изпълнение може да бъде намерено в: **Wouter, P., J. Wils** Private Enforcement of EU Antitrust Law and Its Relationship with Public Enforcement: Past, Present and Future, *World Competition Law and Economics Review*, Kluwer Law International, 2017, Volume 40, Issue 1, pp. 3–46.

⁷ Информационното съобщение за установеното нарушение е достъпно на следната връзка: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3502_en.htm

сията, което не е обжалвано или жалбата срещу него е оттеглена.

Видно от цитираната разпоредба е, че окончателното решение на Върховния административен съд (ВАС) или на КЗК има обвързваща сила за гражданския съд по отношение наличието на нарушение и лицето, което го е извършило. Наличието на приключило производство по публично изпълнение като условие за воденето на иск за вреди, причинени от нарушение на правилата на конкуренцията, е било възприето от българските съдилища и преди транспонирането на Директивата⁸.

Гражданският съд, пред когото е заведен искът за обезщетение, не следва да изследва дали е налице нарушение и от кого е извършено то, а е обвързан с установяването на влезлите в сила решения на ВАС или КЗК. Подобен подход улеснява както гражданските съдилища, така и ищците, предотвратява противоречащи установявания от страна на гражданските и административните съдилища и спестява време и ресурси.

В допълнение ще кажем, че в ЗЗК е налице и изрично препращане към реда за разглеждане на исковете към Гражданскопроцесуалния кодекс (ГПК). Това означава, че се прилагат преклузиите по отношение на възраженията и представянето на доказателства, т.е. развива се едно класическо гражданско исково производство по деликтен иск.

2. Активна легитимация

Съгласно чл. 107 от ЗЗК всеки, който е претърпял вреди, независимо дали е пряк, или непряк купувач договарящ се с предприятието нарушител, има право на обезщетение. Тази, на пръв поглед, широка формулировка има своите особености, най-вече с оглед на преките и непреките пострадали от нарушението и с оглед постигане на ефекта на равностойното обезщетяване, т.е. пострадалият да бъде поставен в положението, в което би бил, ако нарушението не бе извършено.

Законът дава изричен отговор на въпроса – кой може да бъде ищец в един подобен иск – преките договарящи се с нарушители и косвените пострадали лица, но обезщетението за претърпените загуби на всяко ниво от веригата на доставки не може да надвишава надценката на това ниво. С други думи това означава, че не само преките договарящи се с предприятието нарушител могат

да бъдат ищци, но и лица, които по косвен път са претърпели вреди – например купувачи / клиенти на преките договарящи се.

Ако като пример се използва картелът при тежкотоварните автомобили, споменат по-горе, то не само директните купувачи на камиони от участващите в картела дружества могат да бъдат ищци, но и лицата, купили и/или наели от тях камионите – например дружества, предоставящи услуги по превоз и логистика.

С оглед на това е възможна хипотеза, при която са налице няколко ищци (пряко и непряко пострадали) и един ответник – предприятието нарушител. На практика става дума за хипотезата, визирана в чл. 110 от ЗЗК – искове за обезщетение за вреди от ищци от различни нива на веригата на доставки.

При такава хипотеза съдът следва да отчете някои изрично посочени в закона обстоятелства, като от ключово значение е да се избегне наказателният характер на обезщетението. Именно поради тази причина законът задължава съда да прецени дали и до каква степен е налице прехвърляне на надценката и ако да – обезщетението следва да се определи до размера на надценката по съответната верига.

Въпросът с прехвърляне на надценката е от изключителна важност, тъй като е логично, ако една стока е купена от предприятие нарушител, част от картел, на по-висока цена, тази висока цена да бъде предадена надолу по веригата на доставка и в крайна сметка на крайните потребители. Именно поради тази причина Директивата и ЗЗК са разгледали въпроса за прехвърляне на надценката и ролята на това прехвърляне при определяне размера на вредите.

3. Размерът на обезщетението

При преценка на основателността на иска за обезщетение за вреди и за определяне на размера на обезщетението съдът отчита дали и до каква степен на ищеца е прехвърлена надценка. Съществуването и размерът на това прехвърляне се доказват от ищеца. Този законодателен подход, е от една страна, разбираем, но от друга – противоречив.

Вярно е, че ищецът следва да докаже размера на своята вреда и в общи линии вредата ще бъде разликата между цената, която би платил за стоката или услугата, ако не беше извършено

⁸ Решение № 122 от 17.02.2016 г. по т. д. № 1924/2015 г. на Окръжен съд – Варна; Решение № 2414 от 14.04.2015 г. по гр. д. № 16573/2013 г. на Софийски градски съд; Решение № 156 от 23.10.2015 г. по гр. д. № 310/2015 г. на Апелативен съд – Варна; Решение № 3381 от 28.07.2015 г. по гр. д. № 16483/2012 г. на Районен съд – Варна; Решение № 230 от 27.10.2011 г. по в.т.д. № 367/2011 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 12 от 25.01.2016 г. по т. д. № 142/2015 г. на Окръжен съд – Плевен.

нарушение от предприятието нарушител. На пръв поглед този подход изглежда разбираем и обясним, но практическото му измерение може да има разубеждаващо действие за водене на иски.

Много често пострадали от нарушения на правилата на конкуренцията са малки и средни предприятия. Ако отново се използва примерът с картела при производителите на камиони, българските превозвачи също са пострадали от високите цени на камионите. Това означава, че за да проведат успешно доказване на размера на вредите си, те трябва да установят разликата между цената без и при наличието на картел между производителите на камиони. За едно малко дружество това би било трудно и е възможно същото това дружество да прецени да не води иск за обезщетение за вреди. Разбира се, това не означава да се промени тежестта на доказване и да се стига до отклонения от правилата на общия граждански процес, просто е налице причина, която може да доведе до отказ от водене на подобни иски, което ще намали ефекта на системата между частното и публичното изпълнение.

До известна степен законодателят облекчава доказването на иски от непреки купувачи, въвеждайки законова презумпция, а именно – до доказване на противното се приема, че е налице прехвърляне на надценка, когато непрекият купувач е доказал, че:

- a. ответникът е извършил нарушение на правото на конкуренцията;
- b. нарушението на правото на конкуренцията е довело до надценка за прекия купувач, и
- c. непрекият купувач е закупил стоките или услугите – предмет на нарушението, или е закупил стоки или услуги, получени или съдържащи такива стоки и услуги.

Може би, разумно би било, гражданският съд да бъде обвързан не само от констатацията на административния съд относно наличието на нарушение и нарушител, а и от някои икономически и пазарни констатации или на органа по конкуренция, или на върховния съд. Това, от една страна, чисто практически улеснява ищците при доказване на претенциите, но пести време и ресурс, тъй като всички граждански състави, разглеждащи иски за вреди от нарушения на правилата на конкуренцията, няма да бъдат принудени да анализират и назначават икономически експертизи за установяване на факти от икономическо и пазарно естество.

По отношение на надценката ответникът по иск за обезщетение за вреди може да възрази,

че ищецът е прехвърлил цялата или част от надценката по веригата на доставки. Законът предвижда, че ответникът следва да докаже фактите, на които основава своето възражение. И тук е релевантен горният коментар, имащ отношение към процеса на доказване. Отново става дума за доказване на пазарни и икономически обстоятелства, което оскъпява, забавя и затруднява доказването, в този случай от страна на ответника. Може би е разумно да се помисли за обвързващата сила на някои чисто пазарни и икономически установявания от страна на комисията или съда по публичното изпълнение.

4. Доказване

По своя характер доказването на един иск за обезщетение за вреди, причинени от нарушения на правилата на конкуренцията, неминуемо ще засегне и чувствителна информация и/или търговска тайна както на предприятията нарушители, така и на лицата, договаряли се с тях.

Не е случайно, че представянето на книга пред КЗК – било нотификация за разрешаване на концентрация, въпросници или други документи, обикновено става в два документа – един със заличена информация, която представлява търговска тайна и един – без заличаване, който е предназначен само и единствено за нуждите на комисията.

С оглед на тези особености законодателят е предвидил и някои специални правила относно доказването, приложими към исковите за вреди по чл. 105 от ЗЗК. Принципът на уредбата е, че се задават приблизителни критерии за допустимост на определени доказателства, като все пак съдът преценява дали, кои от тях и до каква степен да допусне в производството по иска за вреди.

Съдът може да разпореди на ответника или на трето лице да представи доказателствата от значение за делото, които са под техен контрол, когато искането на ищеца е мотивирано и основаващо се на разумно достъпни факти и доказателства. С такова право разполага и ответникът. Видно е, че съдът има възможност за широка преценка, първо, дали искането на съответната страна е достатъчно мотивирано и, второ, дали то се основава на разумно достъпни факти и доказателства. Принципно разпоредбата е разумна, очаквана и логична, но практически следва да се държи сметка, че гражданските съдилища не се занимават с правото на конкуренция и невинаги са в състояние да преценят доколко едно искане е разумно и доколко то се основава на разумно достъпни факти и доказателства. Поради това е възможно, поне в началото, докато се обособят

съдебни състави, занимаващи се с такива искиове, съдът невинаги адекватно и правилно да преценява тези въпроси.

Важен въпрос, който стои за разрешаване пред гражданските съдилища, ще бъде и въпросът за пропорционалността на доказателственото искане. Наред със законните интереси на страните се вземат предвид и:

а. степента, в която претенцията на ищеца или защитата на ответника се подкрепя от фактите и доказателствата, които обосновават искането за представяне на доказателства;

б. обхватът и разходите по представянето на доказателства, особено за третите лица, като не се допускат неконкретизирани искания за представяне на доказателства, които не са от значение за страните по делото;

в. дали доказателствата, чието представяне се иска, съдържат поверителна информация, особено такава, която се отнася до трети лица, и съществуващия режим за защита на тази поверителна информация.

Съображенията относно компетентността на съда да преценява характера на информацията са валидни и относно информацията, представляваща търговска тайна, тъй като ЗЗК предвижда, че съдът разпорежда представянето на доказателства, съдържащи поверителна информация, в случаите, в които счита, че те са от значение за иска за обезщетение за вреди. Съдът предприема ефективни мерки за защита на доказателствата, съдържащи производствена, търговска или друга защитена от закона тайна. Разбира се, трябва да се балансира между интересите на страните, но трябва и да се внимава да няма злоупотреба от никоя от страните.

Интересна и много важна е уредбата на представянето на доказателства, събрани по преписка на орган за защита на конкуренцията

В тази хипотеза, когато разпорежда представяне на доказателства, събрани по преписка на орган за защита на конкуренцията, съдът преценява пропорционалността на доказателственото искане в съответствие с изложените по-горе критерии, но и като отчита следните обстоятелства:

а. дали искането е формулирано конкретно с оглед на характера, предмета и съдържанието на документите, или е формулирано като искане от общ характер;

б. дали страната, поискала представянето им, го е направила във връзка с иск за обезщетение за вреди пред национален съд, и

в. необходимостта от гарантиране ефективността на прилагането на правото на конкуренция от страна на публичните органи в съответствие с горните две точки или по искане на орган за защита на конкуренцията.

Ако горните хипотези за налице, съдът разпорежда на органа за защита на конкуренцията представянето на доказателства, съдържащи се в негова преписка, когато дадена страна или трето лице не е в състояние да представи тези доказателства. Не се допуска събирането на доказателства, които представляват вътрешни документи на органа за защита на конкуренцията, включително кореспонденцията му с други органи за защита на конкуренцията.

Съдът може да разпорежи представянето на следните доказателства само след като орган за защита на конкуренцията е приключил образованото пред него производство с постановяването на решение или на друго основание:

а. информация, която е била изготвена от физическо или юридическо лице специално за производство пред орган за защита на конкуренцията;

б. информация, която е била изготвена от орган за защита на конкуренцията и е била изпратена на страните в хода на воденото от него производство;

в. заявления за постигане на споразумение, които са оттеглени.

Въвежда се и ограничение за събирането на следните доказателства:

а. искане за освобождаване от санкция или намаляване на санкции, и

б. искане за постигане на споразумение.

За установяване на тези обстоятелства съдът може да иска информация от органа по конкуренцията. От своя страна, КЗК може по своя преценка да представи писмени възражения относно пропорционалността на искането за представяне на доказателства пред съда.

В допълнение се въвежда и недопустимост за използването на някои категории доказателства, получени единствено чрез достъп до преписката на органа за защита на конкуренцията

За да обезпечи установяването на обективната истина и присъждането на справедливо обезщетение, законодателят е предвидил имуществени санкции и глоби за лицата, които не изпълняват разпореждането на съда за представяне на доказателства, унищожават доказателства от значение за делото, не изпълняват задълженията, наложени с разпореждане на съда, за защита на

поверителна информация, нарушават ограниченията за използване на някои категории доказателства.

Въвежда се и така нареченият *adverse inference*, а именно – съдът може и да приеме за доказани фактите, относно които страната е създала пречки за събиране на доказателства, както и да присъди разноските по делото в тежест на неизправната страна.

5. Солидарна отговорност и лица, освободени от отговорност

Когато нарушението на правото на конкуренцията е извършено от две или повече предприятия или сдружения на предприятия, те носят солидарна отговорност за вредите, причинени от нарушението.

Без да се засяга правото на обезщетение в пълен размер, когато съизвършител е малко или средно предприятие по смисъла на Закона за малките и средните предприятия, то носи отговорност единствено пред своите преки и непреки купувачи или доставчици, когато:

а. пазарният му дял от съответния пазар е бил под 5 на сто през целия период на нарушението, и

б. прилагането на правилата за солидарна отговорност би застрашило по непоправим начин неговата икономическа жизнеспособност и би довело до това неговите активи да загубят цялата си стойност.

Горните изключения обаче не се прилагат, когато:

а. малкото или средното предприятие е имало водеща роля при извършването на нарушението или е принудило други предприятия да участват в него, или

б. се установи, че малко или средно предприятие вече е извършвало нарушение на правото на конкуренцията.

По отношение на солидарната отговорност има особеност, свързана с лицата, участвали в програма за освобождаване от отговорност (т.нар. *leniency programme*)⁹. Това са програми, при които предприятия нарушители съдействат на КЗК, предоставяйки ѝ максимално, информация за нарушенията и за останалите лица, участващи в тях, като в замяна на това съдействие лицата биват

освободени от налагане на глоби по реда на ЗЗК, чийто размер може да достигне до 10% от оборота на предприятието за финансовата година, предхождаща годината, в която е установено нарушението.

Такова лице носи солидарна отговорност, както следва:

а. пред преките и непреките си купувачи или доставчици, и

б. пред други увредени лица само когато не може да бъде получено обезщетение в пълен размер от другите предприятия, които са участвали в същото нарушение.

По-лекият режим, предвиден за лица, участващи в програми за освобождаване от санкции, е допълнителен стимул (освен освобождаването им от налагане на глоба от КЗК), да съдействат на органа по конкуренцията с предоставяне на информация за нарушенията, в които участват и останалите извършители.

С тези правила и изключения законодателят цели постигане на баланс между икономическата мощ, ролята в нарушението и интересите на пострадалите лица. Не е цел на правото на конкуренцията нито в частното, нито в публичното изпълнение да преустанови търговската дейност на предприятията нарушителите, целта е гарантиране на ефективната конкуренция и благополучието на потребителите¹⁰.

6. Регресен иск

Съизвършител, който е изпълнил повече от своя дял, има право на регресен иск срещу всеки от останалите съизвършители за разликата съобразно тяхната относителна отговорност за вредите, причинени от нарушението на правото на конкуренцията. Въведената солидарна отговорност цели пълно и максимално лесно обезщетяване на пострадалите лица и най-вече постигане на целения ефект на обезщетяване. Сумата, дължима от съизвършител, който е освободено от санкция лице, не може да надхвърля размера на вредите, които той е причинил на своите преки или непреки купувачи или доставчици.

В случаите на вреди, причинени на лица, различни от преките или непреките купувачи или доставчици на нарушителите, сумата, дължима на останалите съизвършители от освободено от

⁹ Повече за тези програми може да се намери в: **Ysewyn, J., J., Boudet.** Leniency and competition law: An overview of EU and national case law, e-Competitions, Antitrust Case Laws e-Bulletin, 2 August 2018; **Balasingham, B.** The EU Leniency Policy: Reconciling Effectiveness and Fairness. (2017), Kluwer International, 2017, Baskaran и **Косева, Р.** Достъп до информация в контекста на исковите за обезщетение на вреди. // *Търговско и облигационно право*, 2013 г., кн. 4, с. 70.

¹⁰ **Wish, R., Bailey. D.** Competition law, Oxford University Press, 7th Edition, 2012, p. 74.

санкция лице, се определя съобразно неговата относителна отговорност за тези вреди. И тук отново законодателят стимулира съдействието на органите по конкуренция посредством намеса в частното изпълнение и най-вече посредством максимално лимитиране на отговорността на лицата, на които не са наложени санкции поради съдействието им за разкриване и установяване на нарушения на правилата на конкуренцията.

7. Давност

Чл. 111. (нов – ДВ, бр. 2 от 2018 г.) (1) Давността започва да тече от деня на преустановяване на нарушението, при условие, че ищецът знае или може да се предполага, че знае за:

1. поведението, което представлява нарушение на правото на конкуренцията;
2. причинените му вреди, и
3. нарушителя.

(2) Давността се прекъсва с образуване на производство по установяване на извършено нарушение от орган за защита на конкуренцията. По време на производството пред комисията давност не тече, като нова давност започва да тече след изтичането на една година от влизането в сила на решението, с което се установява извършено нарушение, или от приключването на производството пред органа.

(3) При иск за обезщетение на вреди срещу освободено от санкция лице давността започва да тече от момента, в който се установи, че обезщетение в пълен размер не може да бъде получено от останалите нарушители, които са солидарно отговорни за причинените вреди.

(4) При извънсъдебно уреждане на спор относно претенция за вреди давност не тече, докато трае уреждането на спора, и само по отношение на участващите в него страни.

8. Извънсъдебно уреждане на спорове

Съдът, сезиран с иск за обезщетение за вреди, може да спре за срок до две години образуваното пред него производство, когато страните участват в извънсъдебно уреждане на спора, който е предмет на делото.

При постигане на извънсъдебно уреждане на спора претенцията на съответното увредено лице относно вредите, причинени му от нарушението, се намалява с дела на споразумелия се с него съизвършител на нарушението. Останалата част от претенцията на увреденото лице може да се предяви само срещу неучаствали в уреждането на спора съизвършители. Когато неучаствали в уреждането на спора съизвършители не могат да заплатят обезщетение за вредите,

съответстващи на останалата част от претенцията на увреденото лице, участвало в уреждането на спора, това лице може да предяви останалата част от претенцията си срещу участвалия в уреждането на спора съизвършител. Приложението на това правило може да бъде изрично изключено от страните при уреждане на спора.

IV. Заключение

Несъмнено приемането на Директивата и последващото ѝ транспониране в законодателствата на държавите членки е положителна стъпка в частното изпълнение срещу нарушителите на правилата на конкуренцията. И преди Директивата търсенето на обезщетения за вреди беше възможно, но създаването на специални правила, най-вече в областта на доказването и създаването на стриктни правила за това от какво е и не е обвързан гражданският съд по едно такова производство, ще улеснят и вероятно ще увеличат приложението на чл. 105 и следващите от ЗЗК. Едва ли континентална Европа ще направи частното изпълнение по-рисково за предприятията нарушители, съпоставено с публичното изпълнение, както е в САЩ, но все пак е стъпка напред в правилната посока, защото няма как да има функциониращ единен пазар и пълноценна икономика без наличието на ефективна конкуренция между предприятията, опериращи на различните пазари.

БИБЛИОГРАФИЯ

Косева, Р. Достъп до информация в контекста на исковете за обезщетение на вреди. // *Търговско и облигационно право*, 2013, № 4. // **Koseva, R.** Dostap do informatsiya v konteksta na iskovete za obezshtetenie na vredi. // *Targovsko i obligatsionno pravo*, 2013, № 4.

Кюсева, Р. Правила за предявяване на искове за обезщетение на вреди от нарушение на правото на конкуренцията на страните членки на ЕС. // *Търговско и облигационно право*, 2014, № 5. // **Kyoseva, R.** Pravila za predyavyavane na iskovete za obezshtetenie na vredi ot narushenie na pravoto na konkurentsiyata na stranite chlenki na ES. // *Targovsko i obligatsionno pravo*, 2014, № 5.

Николов, П., Карлова, Р., Антонова, В., Йорданова, Л., Йорданова, Д., Пангелов, К. Новата правна уредба за защита на конкуренцията. С.: ИК „Труд и право“, 2009 // **Nikolov, P., Karlova, R., Antonova, V., Yordanova, L., Yordanova, D., Pangelov, K.** Novata pravna uredba za zashtita na konkurentsiyata. S.: IK „Trud i pravo“, 2009.

Темников, Олег. Кой съд е компетентен да разгледа иск за вреди, причинени от нарушение на правилата на конкуренцията? // *Европейски правен преглед*, том XIII, 2015. // **Temnikov, Oleg.** Koy sad e

kompetenten da razgleda isk za vredi, prichineni ot narushenie na pravilata na konkurenciyata? // *Evropeyski praven pregled*, tom XIII, 2015.

Цветанов, Ив. Отговорност за вреди при злоупотреба с монополно и господстващо положение. // *Пазар и право*, 2006, № 3. // **Tsvetanov, Iv.** Otgovornost za vredi pri zloupotreba s monopolno i gospodstvashto polozhenie. // *Pazar i pravo*, 2006, № 3.

Balasingham, B. The EU Leniency Policy: Reconciling Effectiveness and Fairness, Balasingham (2017), Kluwer International, 2017.

Wish, R., Bailey, D. Competition law, Oxford University Press, 7th Edition, 2012.

Wouter, P., J. Wils. Private Enforcement of EU Antitrust Law and Its Relationship with Public Enforcement: Past, Present and Future, *World Competition Law and Economics Review*, Kluwer Law International, 2017, Volume 40, Issue 1.

Ysewyn, J., Boudet, J. Leniency and competition law: An overview of EU and national case law, *e-Competitions*, Antitrust Case Laws e-Bulletin, 2 August 2018.